2
Verwerving F-35

Aan de orde is het **VAO Verwerving F-35 (AO d.d. 29/09)**.

De heer **Jasper van Dijk** (SP):
Voorzitter. Ik heb twee moties naar aanleiding van het algemeen overleg over de JSF.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de hoge dollarkoers ervoor zorgt dat de kosten voor de JSF ruim 0,5 miljard euro hoger uitpakken;

constaterende dat bij aanschaf van de JSF een vast budget is afgesproken van 4,5 miljard euro investeringskosten en 270 miljoen euro exploitatiekosten (prijspeil 2012);

overwegende dat tevens is afgesproken dat het JSF-project niet mag leiden tot verdringing bij andere krijgsmachtdelen;

spreekt uit dat het JSF-project wordt stopgezet indien het afgesproken budget wordt overschreden,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Jasper van Dijk. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 394 (26488).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Auditdienst Rijk en de Algemene Rekenkamer in de Verenigde Staten geen volledige toegang hebben tot de brondocumenten met betrekking tot het JSF-project;

verzoekt de regering, er bij het Joint Program Office (JPO) op aan te dringen dat Nederland inzicht krijgt in de brondocumenten met betrekking tot de JSF, zodat de Kamer haar controlerende taak optimaal kan uitoefenen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Jasper van Dijk. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 395 (26488).

Mevrouw **Hachchi** (D66):
Voorzitter. De wisselingen in de dollarkoers vormen een risico voor het project Joint Strike Fighter, de JSF oftewel de opvolger van de F-16. Het kabinet erkent dit risico, maar vervolgens blijft het kabinet stil als het gaat om de oplossing. Specifiek voor dit project moet er helderheid komen. Daarom dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het kabinet heeft besloten 37 JSF's aan te schaffen, ondanks vele risico's en onzekerheden over aantallen en inzetbaarheid, prijs, prestatie, geluidsoverlast en de opbrengsten voor de Nederlandse industrie;

overwegende dat door wisselingen in de dollarkoers de aanschaf van de JSF 550 miljoen euro duurder kan worden, wat gelijk staat aan ongeveer zeven JSF's;

constaterende dat de regering een vast projectbudget heeft afgesproken waarbij wisselingen in de dollarkoers binnen het projectbudget moeten worden opgevangen, en niet ten koste mogen gaan van de risicoreservering, noch de Defensiebegroting;

verzoekt de regering, bij de volgende voortgangsrapportage duidelijk te maken op welke wijze het probleem van wisselingen in de dollarkoers voor het projectbudget van de JSF wordt opgelost,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Hachchi. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 396 (26488).

We wachten even, want de minister heeft de teksten van de moties nog niet ontvangen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Minister **Hennis-Plasschaert**:
Voorzitter. Eerst de motie van de heer Van Dijk op stuk nr. 394 over de hoge dollarkoers. Wij hebben daarover uitgebreid met elkaar van gedachten gewisseld tijdens het recente AO. Ik heb duidelijk aangegeven dat de financiële gegevens in de rapportages ramingen zijn. Het kabinet heeft het punt geagendeerd voor de Studiegroep Begrotingsruimte. Over eventuele oplossingen om meer stabiliteit in de planningsprocessen van Defensie te brengen zullen wij de Kamer nader informeren bij de komende Voorjaarsnota of snel daarna. Ik ontraad de motie.

De motie van de heer Van Dijk op stuk nr. 395 betreft de Auditdienst Rijk en de Algemene Rekenkamer. Ook daarover hebben wij tijdens het algemeen overleg gesproken. Ik heb

gezegd dat de regels voor iedereen duidelijk zijn. Wij hebben daar al lange tijd geleden afspraken over gemaakt. Het is een zaak van beide Rekenkamers. Zij moeten aan kunnen op elkaars werk. Dat is hoe wij dit met elkaar bespreken. Ook deze motie ontraad ik.

Ook de motie van mevrouw Hachchi op stuk nr. 396 ontraad ik, en wel met de argumenten die ik ook gebruikte bij de eerste motie. Het kabinet heeft niet stilgezeten. Het heeft aangegeven dat het punt is geagendeerd voor de Studiegroep Begrotingsruimte. Wij zullen de Kamer informeren als wij verder zijn.

De heer **Jasper van Dijk** (SP):
Tegen mijn collega's wil ik zeggen dat de eerste motie geen verzoek aan de regering is, maar een uitspraak van de Kamer vraagt. Dit ter verduidelijking. Wat moet er volgens de minister gebeuren indien het afgesproken budget voor de JSF wordt overschreden? Daarover zijn afspraken gemaakt. Wat gaat zij dan doen?

Minister **Hennis-Plasschaert**:
Het is heel ingewikkeld om nu over als-dansituaties te praten. Wij hebben het over ramingen. De ene keer heb je met een tegenvaller te maken en de andere keer met een meevaller. Voor mij staat voorop dat wij stabiliteit in de planningsprocessen van Defensie brengen. Dat geldt niet alleen voor de aanschaf van de F-35, maar eigenlijk voor alle investeringen van Defensie. Het is erg onrustig als je ieder jaar opnieuw met nieuwe gegevens moet werken, hetgeen leidt tot de indruk dat er tekorten zouden kunnen zijn. Nogmaals, het zijn ramingen en ik ga niet in op de alsdanvraag van de heer Van Dijk.

De heer **Jasper van Dijk** (SP):
Dit is een beetje vreemd. Wij hebben hierover uitgebreid gesproken bij het lange debat twee jaar geleden over het aanschafbesluit. Het is heel simpel. Als het budget wordt overschreden, dan gaat het kabinet over tot heroverweging van het project. Is dat juist of niet?

Minister **Hennis-Plasschaert**:
Dit hebben wij uitgebreid met elkaar besproken en bevestigd. Ten tijde van het aanschafbesluit was er nog sprake van een meevaller. Toen is er uitgebreid gesproken over wat wij doen met dat extra geld. Zou dat zomaar kunnen worden ingezet voor de aanschaf van extra toestellen? Een jaar later is er een ander plaatje. Dat is precies hoe het werkt met ramingen, zeker bij wisselkoersen die vrij extreem zijn.

Mevrouw **Hachchi** (D66):
De minister heeft inderdaad verwezen naar de Studiegroep Begrotingsruimte. Ik heb de motie niet voor niets specifiek voor het project van de JSF geformuleerd. De studiegroep kijkt ook naar vele andere projecten binnen Defensie. Minister Dijsselbloem — geen onbelangrijke minister in deze discussie — is heel helder over het JSF-project. Hij houdt vast aan de afspraken in de coalitie dat alles rond de wisselkoersen gewoon binnen het projectbudget betaald moet worden. Vanuit die benadering zie je een verschil tussen de coalitiepartijen. Van de minister hoor ik graag wanneer de Kamer duidelijkheid krijgt over de dollarkoers en het JSF-project. Waar wordt het van betaald? Wordt er vastgehouden aan de afspraken die binnen de coalitie zijn gemaakt?

Minister **Hennis-Plasschaert**:
Ik herhaal wat ik daarnet zei. Het kabinet spreekt met één mond. Er zit geen enkel licht tussen de coalitiepartijen in deze regering. Ik heb al aangegeven dat wij werken met ramingen. Ten tijde van het aanschafbesluit hebben wij gesproken over een meevaller. Nu spreken wij over een tegenvaller. Ik vind het onwenselijk dat deze onrust in de planningsprocessen van Defensie is geslopen. Dat geldt in het bijzonder voor het project van de JSF, omdat wij het daar ook nog binnen het projectbudget moeten opvangen, maar het geldt in feite voor het hele DIP, het Defensie investeringsplan. Ik wil tot een structurele oplossing komen. Daarover heb ik met collega Dijsselbloem van gedachten gewisseld, omdat het rijksbrede begrotingsregels betreft. De regel is dat zoiets geagendeerd moet worden voor de Studiegroep Begrotingsruimte. Daar gaan wij mee aan de slag, en de uitkomsten daarvan zullen naar ik hoop bij de Voorjaarsnota of vrij snel daarna met de Kamer worden gedeeld.

Mevrouw **Hachchi** (D66):
Als ik luister naar het antwoord van de minister, concludeer ik dat zij gewoon kan uitvoeren wat in de motie wordt gevraagd, namelijk: bij de volgende voorgangsrapportage, in het voorjaar, een duidelijk verhaal van het kabinet ten aanzien van het wisselkoersrisico voor de JSF. Volgens mij is dit precies wat de minister zelf aangeeft. Er wordt vastgehouden aan de afspraken binnen de coalitie. Dan kan het ook zwart-op-wit worden aangeleverd in de voortgangsrapportage in het voorjaar.

Minister **Hennis-Plasschaert**:
Ik ben graag bereid om de Kamer conform te informeren, maar wel op het moment dat het kabinet zo ver is. Ik heb net aangegeven dat dat naar ik hoop bij de Voorjaarsnota zal zijn, of anders vrij snel daarna. Ik houd vast aan die systematiek, die ook is uiteengezet in de begroting voor 2016 en die strookt met de rijksbrede begrotingsregels zoals wij die eerder met de Kamer hebben gedeeld.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**:
Ik dank de minister voor haar beantwoording. De stemming over de moties is aanstaande dinsdag.